

STRUKTURA RODZINY A POZYCJA DZIECKA W GRUPIE RÓWIEŚNIKÓW

Rodzina jest najlepszym i jedynym miejscem prawidłowego rozwoju dziecka we wszystkich jego wymiarach. Także prawidłowy rozwój psychiczny dziecka uzależniony jest od umiejętności oddziaływania przez rodzinę na podstawowe potrzeby psychiczne dziecka.

Na układ stosunków międzyosobowych i więź emocjonalną w rodzinie wpływają w pewnej mierze cechy strukturalne rodziny, takie jak jej wielkość oraz kolejność urodzenia dziecka, warunkujące poniekąd jego pozycję w rodzinie.

Struktura rodziny może wpływać korzystnie bądź niekorzystnie na rozwój dziecka. W rodzinach wielodzietnych preferowany jest zazwyczaj autokratyczny styl wychowania. Z reguły starsze dzieci zajmują się pomocą w wychowaniu dzieci młodszych. Niekorzystne warunki materialne i przeciążenie obowiązkami może stymulować kształtowanie się postaw odrzucających w tych rodzinach. W rodzinach małych zwykle panuje liberalny styl wychowania. Matki w takich rodzinach są nadmiernie ochraniające co powoduje trudności w przystosowaniu się do grupy społecznej np. w przedszkolu. Także pozycja dziecka w rodzinie stymuluje jego zachowanie się i rozwój. Dziecko najstarsze bywa ofiarą przesadnej opieki a wraz z przyjściem na świat drugiego dziecka traci tę skoncentrowaną na nim uwagę. Schodzi na dalszy plan co może być przyczyną frustracji dziecka. Dziecko środkowe jest w najkorzystniejszej sytuacji, ma dużo swobody, nie jest rozpieszczane. Dziecko najmłodsze zwykle w rodzinie ma najwięcej przywilejów, ale i niedogodności z punktu widzenia wychowania. Rodzice przejawiają wobec takiego dziecka nadmierną koncentrację uwagi. Natomiast jedynacy, którzy wychowują się tylko wśród dorosłych są przedmiotem troski i uczuć wszystkich otaczających je ludzi. Mogą ukształtować się w tych dzieciach tendencje aspołeczne oraz ogólna nerwowość.

Stosunki społeczne i emocjonalne we współczesnej rodzinie małej, układają się inaczej niż w rodzinie wielodzietnej.

W rodzinach wielodzietnych spotyka się na przykład częściej styl wychowania autokratycznego, wyraźny podział funkcji i obowiązków między dziećmi, przy czym starsze dzieci przejmują niekiedy pewne funkcje wychowawcze i opiekuńcze rodziców, zajmując się młodszym rodzeństwem. Podkreśla się też szybsze przystosowanie dzieci w dużych rodzinach do zmiennych warunków życia i do sytuacji trudnych, lepsze warunki dla rozwoju samodzielności oraz umiejętności współdziałania i współpracy np. w warunkach przedszkolnych.

W rodzinach wielodzietnych wspólnota rodzinna ma swój specyficzny charakter, stwarza nieograniczone możliwości wzajemnego oddziaływania, interakcji, możliwość permanentnego, codziennego obcowania najbliższych osób. Chodzi głównie o fakt olbrzymiej wartości rodziny jako wspólnoty życia o bogatych tradycjach kulturowych, wychowawczych i opiekuńczych. W takiej wspólnocie rodzina wielodzietna stwarza dzieciom niejako „naturalną szkołę życia dostarczając im pozytywnych wzorców osobowych”. W rodzinie wielodzietnej silniej zaznacza się wpływ autorytetu i kontroli w stosunkach międzyludzkich. Rodzice rzadziej wyjaśniają reguły kierowania dzieckiem, a dzieci mają większy zakres odpowiedzialności niż dzieci w rodzinach małodziejnych.

W wielkiej rodzinie musi być ograniczona ilość czasu, energii rodziców i ich uwagi poświęcona poszczególnemu dziecku. Znacznie rzadziej występują też postawy nadmiernie ochraniające czy zbyt wymagające, tak, że przekraczają możliwości dziecka. Rodzice łatwiej mogą zaobserwować różnice indywidualne każdego z nich, i ocenić poziom jego możliwości.

Rodzice posiadający małą liczbę dzieci często stawiają bardzo wysokie cele i wysokie normy doskonałości, jakie one mogą osiągnąć. Dotyczy to szczególnie wyników szkolnych i aspiracji w zakresie poziomu wykształcenia. Natomiast dzieci z rodzin wielodzietnych bardziej wdrażane są do samodzielności. Zdobywają większą łatwość współżycia społecznego dzięki treningowi rozwiązywania konfliktów w grupie rodzeństwa. Mogą wykazać także wyższy stopień uspołecznienia.

Struktura rodziny, liczebność oraz status ekonomiczno – społeczny wpływają nie tylko na warunki materialne rodziny, ale również na proces wychowawczy dziecka w tym łatwość lub trudność w przystosowaniu do życia społecznego w przedszkolu – szkole.

opracowała I. Skórska

Bibliografia:

- J. Wilk 2002, s. 123,
- M. Przetacznikowa, Z. Włodarski, 1981, s. 63 – 464
- A. Kamiński, 1982, s. 105
- S. Jędrzejewski, 1981, 141 – 142
- S. Jędrzejewski, 1981